

Lukutaitoinen nyt ja tulevaisuudessa

- materiaali koostettu yhdessä Merja kauppiksen kanssa

POMuAI-demot
Kevät 2012

Eija Aalto – eija.aalto@jyu.fi

Lukutaitoinen nyt ja tulevaisuudessa

- Lukutaidon kehittyminen ja kehittäminen
- Mistä osataidoista lukutaito koostuu?
- Miten lukutaitoa harjoitetaan?
- Opiskelulukemisen haasteet
- Tiedonhaun taidot

Punaisena lankana: erilaiset oppijat ja lukijat ja opetuksen eriyttäminen

Lukutaidon kehittämisen jatkomot

Lukutaitotehtäviä

Tutkikaa oppikirjojen lukutaitokokeiden ja -testien tehtäviä ja pohtikaa,

- millaista lukutaitoa tehtävissä tarvitaan?
- millaista lukutaitoa tehtävillä ei kenties voi arvioida?
- miten niitä voisi/pitäisi kehittää?

Monenlaista ymmärtämistä...

- Sanatason ymmärtäminen
- Käsitteiden ja niiden välisten suhteiden hahmottaminen
- Irrallisten asioiden poimiminen
- Pääasioiden löytäminen
- Asioiden yhdistely
- Kokonaisuuden hahmottaminen
- Tekstin rakenteen ja etenemisen hahmottaminen (esim. juoni, logiikka)
- Tekstilajiin liittyvä päättely
- Asenteiden, sävyjen ja suhtautumistapojen päättely
- Vuorovaikutus tekstin kanssa (omat kokemukset ja havainnot)
- Eläytyminen tekstin maailmaan, henkilöön..
- Tekstin sisältöjen käyttäminen eri tarkoituksiin

Ymmärtämisen tavoitteet

- aihe
- ydinsisältö (faktat, mielipide, tapahtumakulku)
- yksityiskohdat
- ydinsanat (oppiaineen tärkeät käsitteet)
- asenteet, suhtautuminen, sävyt
- kokonaisuuteen kuuluvien asioiden väliset suhteet
- luetun/kuullun käyttäminen/soveltaminen eri tilanteissa

Aktiivinen oman ymmärtämisen seuraaminen

Miten tavoitteisiin päästään?

Mitä taitoja tarvitaan?

- maailmantiedon käyttäminen
- sisällön ennakoiminen
- ydinsanojen tunnistaminen ja merkityksen päättely
- vieraiden sanojen merkityksen päättely
- huomion fokuoiminen tavoitteen kannalta olennaisiin kohtiin (teksti, kappale, lause, lauseke, ydinsanat)
- tekstilajien rakenteen tunteminen
- muun tekstin yhteydessä olevan tiedon hyödyntäminen (kuvat, taulukot, kaaviot)
- asioiden yhdisteleminen
- johtopäätösten tekeminen
- vuorovaikutus tekstin kanssa

Aalto, Tukia, Mustonen & Taalas 2008

Perusopetuksen lukutaitotavoitteita

(Kauppinen 2010)

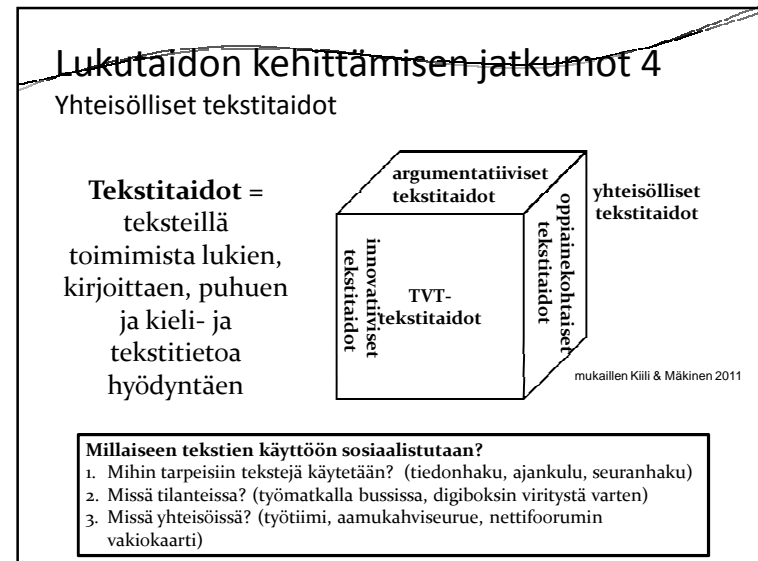
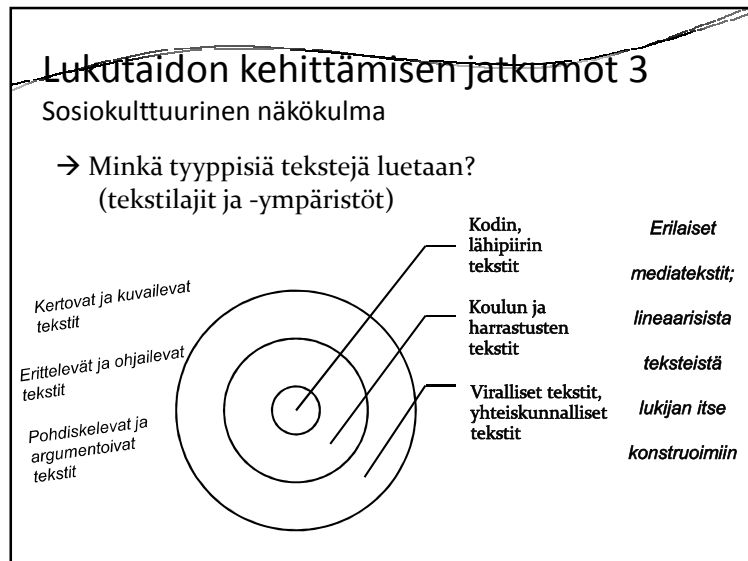
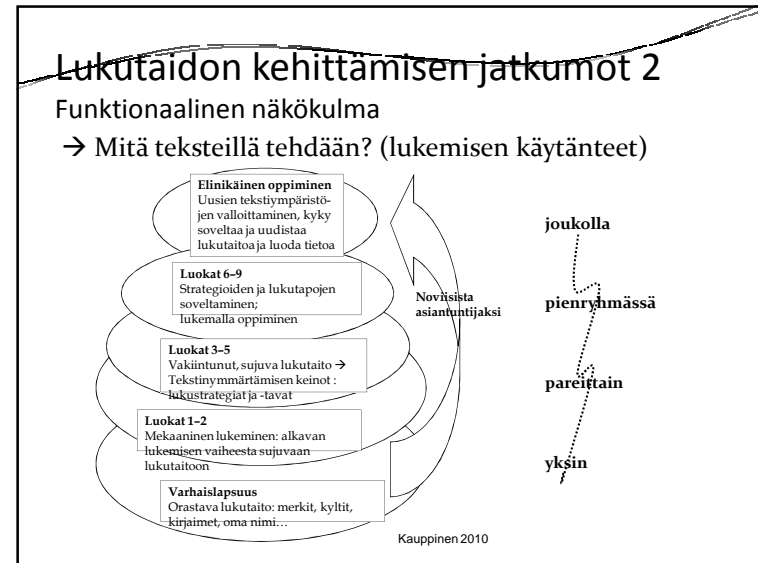
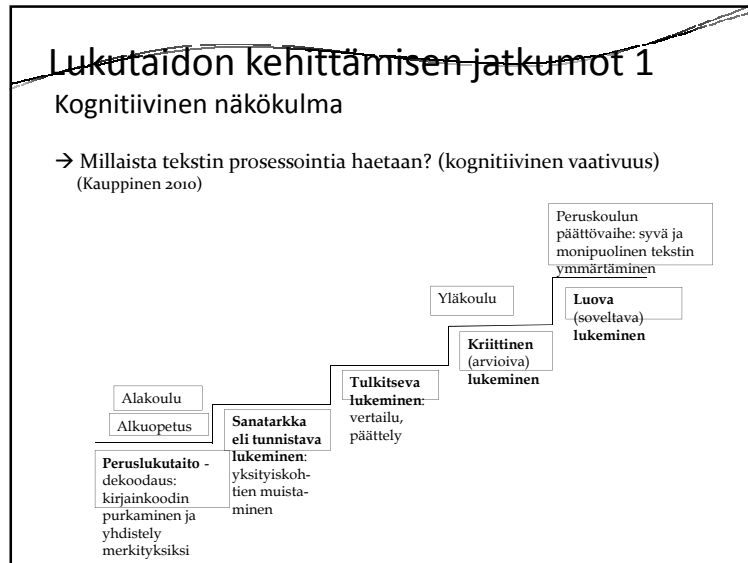
- riittävä opiskelulukemisen taito: itsensä kehittäminen, tiedonhallintataidot, jatko-opiskelu
- yhteiskunnan haasteet; aktiivinen kansalaisuus, kriittinen lukeminen ja medialukutaito
- lukuharrastus

Lukemiskäsitykset:

ops, lukutaitoteoriat, pedagogiset mallit (Kauppinen 2010)

- lähestymistavat jakautuvat karkeasti kahtia: lukeminen
  1. **ajattelutaitona = kognitiivinen** lähestymistapa
    - yksilön näkökulma
    - lukemisen osataidot, jotka kehittyvät vaiheittain kumuloiitavasti
  2. **sosiaalisena toimintana = sosiokulttuurinen** lähestymistapa
    - yhteisöjen näkökulma
    - funktionaalinen lukeminen, tekstitaitojattelu
- näkyvät opseissa ja oppikirjoissa lukemisen opetuksen sisällöissä, tehtävissä ja lukutaidon arvioinnissa

Yhteisöllinen lukeminen käytännössä

- Koulu/luokka lukevana yhteisönä: uutiset & puheenaiheet esillä → uutisvirran / tietyn teeman seuranta & esittelyt ja keskustelut
- Elämyksellinen lukumatka: sadun, runon, tarinan eläminen konkreettisenä/virtuaalisena matkana (ope/oppilaat suunnittelevat matkan)
- Euroopan lasten liikkuva kielikirjasto (Eurolib) -hanke: tietyn kansallisuuden klassikkokirja 6 maan lapsilukijoiden silmin (Don Quijote, Kalevala)
  - luettu koetaan ja eletään läpi tässä ja nyt
  - lukijayhteisö merkityksellistää tekstin omista lähtökohdistaan käsin

Kun lukeminen tökkii...

Jos luetun ymmärtäminen takkuu...

Kielelliset taidot

- lukutaito ei ole riittävän sujuva

→ **hidas lukija:** voimavarat sanojen lukemiseen; ei kykene silmäilemään
 → **virheellisesti/epätarkasti lukeva:** nopea lukija, joka arvailee

- vaikeus hyödyntää tekstin semanttisia ja kieliopillisia vihjeitä
- sana- ja käsitevaraston pienuus
- laaja-alaiset kielelliset vaikeudet
- puutteet kuullun ymmärtämisen taidoissa

Yleinen toimintakyky

- heikko päättelykyky → vaikeus nähdä syy-seuraus-suhteita
- työmuistin ongelmat
- huonot lukustrategiat

Muita syitä

- motivaatio ja käsitys itsestä oppijana
- aiemmat tiedot aiheesta
- kiinnostus aiheesta kohtaan

Mukaillen Puura 2011

Kielenopetuksessa heikosti pärjäävien oppilaiden oppimistyyliille tyypillistä: (Moilanen 2002, 2008)

- tekemällä ja kokeilemalla oppiminen, tutkiva oppiminen
- visuaalinen suuntautuneisuus
- tarve kokonaisuuksien hahmottamiseen
- eteneminen kokonaisuudesta ja yleisvaikutelmasta yksityiskohtiin
- konkretian, havainnollistamisen tarve
- puhumalla oppiminen, tiedon jäsentäminen ääneen, selittäminen toisille

Koulun lukutaito-opetuksen haasteita

(Luukka ym. 2008; Kauppinen 2010; Kauppinen ym. 2008)

- luetun ymmärtämisen **taidot** heikosti määritelty
- lukeminen **erillään**
  - muusta tekemisestä, kirjoittamisesta ja puhumisesta
  - vapaa-ajan lukemisesta ja nykyajan informaaleista lukutarpeista
- alkuvaiheen jälkeen lukemisen **ohjaus vähäistä**
- **tietoa toistava** lukeminen ja **yksin** lukeminen oppikirjoissa yleistä
- **lukemismotivaation** synnyttäminen
- oppilaan **sitoutuminen ja pitkäjänteisyys** lukemisen harrastamiseen: oppijan osallisuus, asiantuntijuus, tekijyys
- oppikirjojen **lukemiskäsityksen laajentaminen**: opitaanko kieltä eri tilanteissa tarpeeseen vai eristettynä ja rajattuna oppikirjan harjoituksiin?

Lukemisen ohjaaminen

4 oppimisen ohjaamisen lähtökohtaa

(Peterson & Hittie 2003)

- **Monitasoinen opetus**
→ sama teema mutta eritasoisia, erilaajuisia ja eri tavoin toteutettuja tehtäviä
- **Oppimistyylien huomioiminen**
→ miten yksilöt käsittelevät tietoa ja kokemuksia
  - kognitiiviset tyylit sekä temperamentti ja persoonallisuus
- **Monenlaisen lahjakkuuden huomioiminen**
  - kielellinen, visuaalinen, kinesteettinen, sosiaalinen, intrapersonallinen, musikaalinen, matemaattis-looginen, naturaallinen
- **Oppimisen oikea-aikainen tuki**
  - motivationaalisesti ja kognitiivisesti haastava tehtävä ja strateginen tuki → ohjaus itse ratkaisemaan ongelma

Opeta monenlaisen vuorovaikutukseen tekstin kanssa

Tunnistava lukeminen

- tekstin, lauseiden ja sanatason silmäily

Toistava lukeminen

- sanatarkkaa lukemista
- yksittäisiä asioita
- tiedon toistamista mutta omin sanoin

Mallinna & taluta

Päättelevä lukeminen

- tiedon valikointi ja yhdistäminen tuttuun
- johtopäätökset, asioiden yhdistely

Arvioiva ja soveltava lukeminen

- omiin tietoihin suhteuttaminen, arviointi, uuden luominen

Oppilaiden taitotasosta lähtevä opetus

→ miten eriytät?

- Tavoitteena oppia sisältöoppimisen ohessa luetun ymmärtämistä ja opiskelustrategioita
- Suunnittelun lähtökohtana esim. 3 taitoryhmää
  - dynaamiset, vaihtuvat ryhmät
- Tehtävät: kaikille yhteiset ja eriytetyt kysymykset
- Kuvien ja tekstin silmäilyn yhteinen harjoittelu: ajattelun ja päättelyn polku näkyväksi
- Tehtävien vastaukset: miten ne löytää tekstistä?
- Heikkojen kanssa yhteistä vastausten muotoilua

Lukustrategiat

- Lukustrategiat ovat erilaisia lukutapoja
  - lukemisen tavoitteen
  - tekstilajin
  - lukijan mukaan.
 → Joustavat lukemisen tavat
 → Jokainen sukupolvi rakentaa itse omat lukutaitonsa
- Usein jako: ennen lukemista – lukemisen aikana – lukemisen jälkeen.
- Perustuvat oman ajattelun säätelyyn → vaativat metakognitiivisia taitoja (tiedostuminen omasta lukemisesta, tietoa kehittämisen suunnasta) ja halua taitojen kehittämiseen.
- Tavoitteena on, että oppilas oppii
  - seuraamaan omaa lukemistaan suhteessa lukemisen tavoitteeseen
  - tuntemaan itseään oppijana: mikä auttaa juuri minua?
  - jäsentämään erilaisia tekstejä, miten tärkein tieto löytyy (tekstilaji)
  - käyttämään kielitietoa lukemisen apuna (rakenteet, sanasto)

Esimerkki 1:

Aapistekstin holistista tarkastelua

Xxx Xxxxx!

Xxxxxxxxx xxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxx! Xx xxxxxxxxxxx
 xxxxxxxx. Xxx xx xxxxxxx. Xxxxxxxxx xxxxxx xxxxxxxxxxx
 xxxxxxx xxxxxxx xx xxx xxx xxxxxx.

Xx xxxx xxxxx xx xxxxx, xxx xxxxx xx xxxxx xxxxxx
 xx xxxxx. Xxxxxx xxx xxx xxxxxxxxxxx! Xx xxxxx xxx
 xxxxxxxx, xxx xxx xxxxxx xxxxxxx. Xxxxxxx xxx xxxxxxx
 xxxxxx xxxxxx, xxxxx xxxxxxx xxxxx. Xxxxxxxx xxx, xxx
 xxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxx?

Xxxxxxxxx Xxx

Muhonen, S. ym. 2007. Vipusen aapinen. Otava. s. 17.

- Millaisista osista teksti koostuu? (teksti, kappale, lause, sana, kirjain)
- Millainen alku ja loppu siinä on?
- Mikä tekstilaji se voisi olla?
- Missä paikoissa on iso kirjain? Jne.

Esimerkki 1:

Aapistekstin holistista tarkastelua

Hei Niilo!

Suhahdus kuului **siivoukserosta!** Me kiskaisimme kahvasta. Ovi **ei auennut**. Kutsumaton **vieras piileskeli** komeron sisällä ja piti ovea kiinni.

Se osaa puhua ja sanoo, että sillä on neljä tassua ja kaku. Vieras oli siis **kakkuvaras!** Se **tulee ulos** kaapista, **jos saa erään tavar**. Tavar

Terveisin Elsa

Muhonen, S. ym. 2007. Vipusen aapinen. Otava, s. 17.

Voisiko jo alkuopetuksessa irrottautua lineaarisesta lukemisesta?

→ Mustat avainsanat ensin ja niiden perusteella keskustelua ja päättelyä

- Millaisista osista teksti koostuu? (teksti, kappale, lause, sana, kirjain)
- Millainen alku ja loppu siinä on?
- Mikä tekstilaji se voisi olla?
- Missä paikoissa on iso kirjain? jne.

Esimerkki 2:

Ennakoinnin ja taustatiedon merkitys
Mistä kyse?

Liikkuminen tapahtuu pystysuorassa. Usein on odotettava jonkin aikaa ennen kuin päästään itse asiaan. Painamalla yhdestä tarjolla olevasta painikkeesta päästään haluttuun tasoon ja sieltä pois. Yleensä liike toteutetaan köysien varassa, mutta joissakin tapauksissa voidaan käyttää myös teräsputkea eräänlaisena työntimenä.

Aro 2002

Esimerkki 3:

Jatkuva ymmärtämisen tarkistus:
mitkä 2 ristiriitaisuutta?

Jussi pyysi minua tilaamaan hänelle ajan parturiin, mielellään samalle päivälle siten, että hän ehtisi vielä näkemään illan jalkapallo-ottelun. Etsin puhelinluettelosta numeron ja soitin. Ystävällinen naisääni puhelimesta ilmoitti, että parturin numero on muuttunut. Suljin puhelimen. Soitin toiseen parturiin. Siellä puhelin oli varattu. Odotettuani hetken soitin ensimmäiseen numeroon uudelleen ja sanoin, että haluaisin tilata ajan parturille. Sain ajan samalle iltapäivälle. Puhelun päätyttyä keräsin tavarani ja ajattelin poiketa läheiseen kahvilaan pohtimaan tulevaa hiusleikkaustani ennen parturiin menoa.

Aro, T. 2002

Tutkimuksissa on huomattu, että hyvä tietotekstin lukija

	Niin minäkin!	Minäkin joskus...	Minä en koskaan!
1) tietää, mitä tietoa tekstistä etsii ja tarvitsee	☐	☐	☐
2) silmäilee ensin koko tekstin, lukee otsikot ja katsoo kuvat	☐	☐	☐
3) lukee ensin kohdat, joissa näyttää olevan tärkeitä asioita	☐	☐	☐
4) liikkuu tekstissä eteen- ja taaksepäin, ylös ja alas	☐	☐	☐
5) seuraa koko ajan omaa lukemistaan ja sitä, onko ymmärtänyt	☐	☐	☐
6) tekee tekstille kysymyksiä aina, jos ei ymmärrä (Mitä tämä tarkoittaa? Miksi? Mistä tämä johtuu? jne.)	☐	☐	☐
7) kysyy muilta asioita, joita ei ymmärtänyt	☐	☐	☐
8) tekee tekstin tärkeimmistä asioista muistiinpanot omin sanoin	☐	☐	☐
9) pystyy kertomaan tekstin tärkeimmät asiat suullisesti	☐	☐	☐

(Lukupiirin lumo 2008)

Lähde: Tukka, Aalto, Taalas & Mustonen 2007. suomi2 - Minä ja arki. Otava.

Opiskelulukeminen

Aineenopetuksen peruspulmia

- **Ydinainesta** ei ole selvästi määritelty ja osoitettu
  - mitä tietoja? mitä taitoja?
  - tieto- ja taitokäsitys?
  - käsitteiden rooli ja merkitys?
- Lähtökohtana tieteellisen tiedon hierarkia – ei ”kansalaisen tiedot ja taidot”
- Etenemisjärjestys vs. **tiedon prosessointijärjestys**
- Oppimistavoitteita ei **mukauteta** kielitaidon ja oppimisvalmiuksien mukaan
- **Abstrakti kieli** ei johda automaattisesti abstraktiin ajatteluun
  - abstrakti kieli haltuun toiminnan kautta
- Oppiaineiden erilainen luonne myös oppimisen näkökulmasta

Pulmia jatkuu...

- Oppimista **ei ohjata** → sisältökysymyksiä mutta lukemista ei ohjata

Tehtävä 1: *Mikä on sienirihmasto?*

Tehtävä 2: *Silmäile biologian kappaleen otsikoita, kuvatekstejä ja tekstiä ja ympyröi niistä sana sienirihmasto. Lue sitten tarkemmin ympyröimiesi sanojen ympäriltä ja selitä omin sanoin, mikä sienirihmasto on.*

→ Huom! **Lukeminen on ajattelua ja tiedon muokkaamista**

- Tehtävät ohjaavat löytämään tekstin yksityiskohtia mutteivät **jäsentämään** tekstikokonaisuutta

Yhtenäinen oppikirjagenre? Otsikointitapoja

Biologia: Metsän eläimet

- Kasvillisuus tarjoaa ravintoa monille selkärangattomille
- Eläimet sopeutuvat talveen eri tavoin
- Talvisen tiäisparven eri lajit eivät kilpaile keskenään ravinnosta
- Pikkujyrsijöiden määrä vaikuttaa petoeläinten lisääntymiseen
- Pöllöt ovat sopeutuneet yöelämään

Kemia

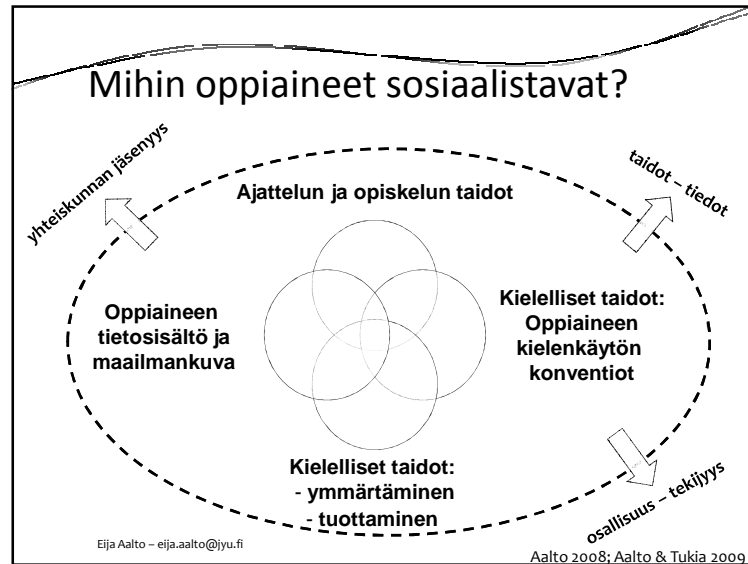
- Puhdas aine ja seos
- Ainesosien erottaminen
- Alkuaineet
- Kemialliset yhdisteet

Historia: Suomesta tulee suuriruhtinaskunta

- Ranskan vallankumous mullistaa Eurooppaa
- Suomen sota 1808–1809
- Porvoon valtiopäivät 1809
- Helsingistä tulee pääkaupunki
- Elämää sääty-yhteiskunnassa

- Kemiallisen reaktion nopeus
- Palaminen
- Happi
- Vety

Oppikirjatekstilte tyypillistä

(Karvonen 1995 mukaillen)

- esitystavan **persoonattomuus** ja asiakeskeisyys
- lauseiden **tiiviyys** ja pelkistyneisyys
- tavoitteena opettaa **käsitteitä**
- **luettelomainen** rakenne: sisällöt eivät rakennu prosesseiksi vaan väitteiden luetteloksi
  - kausaalisten ja kontrastiivisten kytkösten puute
- **heikko linkitys** oppilaan aiempiin tietoihin
- kirjoittaja asiantuntija - lukija tietämättömämpi
- erilaiset **typografiset** konventiot: kursivoinnit, kuvat, tiivistelmät...
- **institutionaalisuus**: pitkälti kyseenalaistamattomia konventioita, jotka koetaan terveen järjen mukaisiksi
VAIKKA oppikirja täynnä valintoja: aina aikansa tuote ja tehty tietyistä näkökulmista

Oppikirjateksti lukemisen ja oppimisen kannalta

- kukin asia esiin vain kerran eikä siihen palata
- teksti sisällöltään liian niukkaa, tiivistä ja abstraktia tulkittavaksi ja edelleen kehiteltäväksi
- tiheää tekstiä ja monotonisia lauseita, joita vaikea hahmottaa ja jotka rasittavat muistia
  - lukemisen hitaus
  - pänttämisen, toistamisen ja listaamisen strategia

Yhtenäinen oppikirjagenre?

- Kukin oppiaine sosiaalistaa omaan kieleensä ja viestintäkonventioihinsa, esim.
  - tapa otsikoida
  - avainkäsitteet ja miten ne määritellään
  - mitä kuvataan: ilmiöitä vs. syy-seuraus-suhteita vs. tapahtumia vs. systeemin toimintaa vs. rakenteita...
  - mikä on opittavaa ydinasiaa? miten sen löytää tekstistä?
  - tekstin tyypillinen rakenne
  - oppikirjakappaleen rakentuminen
  - mikä tehtävä kuvilla on? miten kuvia luetaan?
- Sosiaalistuttava moniin konventioihin
- Kognitiivisiin prosesseihin liittyviä eroja
- Samalla lukustrategialla ei pärjää

Lukutaito yllin oppikirjassa:

3. ja 6. luokan yllä

1. Millaisia tekstejä?
  - eri tekstityyppisiä? ns. autenttisia tekstejä? ei-lineaarisia tekstejä? kuvitus? tehtävänannot?
2. Miten tietoa käytetään?
  - toisto, vertailu, päättely, soveltaminen?
  - millaisiin ajattelun taitoihin ohjataan?
3. Miten tehdään?
  - yksin/yhdessä? tuotos/prosessi? miten tekemistä säädelään (pituus, sisällöt jne.)?
4. Onko lukemisen ohjausta ja tukea? Millaista?
  - Miten palvelee erilaisia oppilaita? (esim. kognit. tyylit)

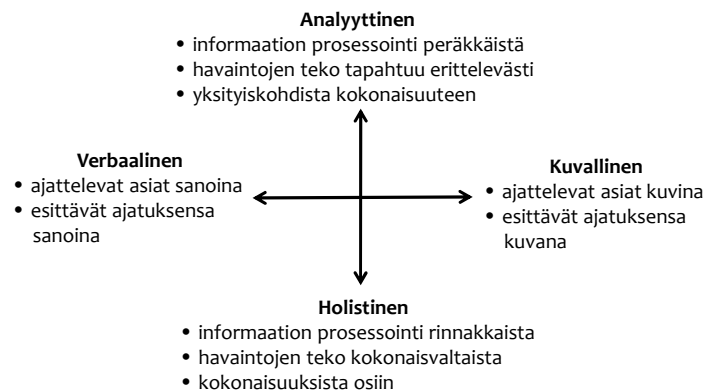
Erilaiset oppilaat lukijoina ja oppijoina

3 oppilaan protoa

- Miten ohjaisit heitä yllin teksteissä?
- Millaista eriyttämistä ja miten?
- Hahmotusvaikeuksinen oppilas:
  - vaikeus päätellä ja yhdistää asioita toisiinsa
- Monikielinen oppilas:
  - sanastopuutteita
  - abstrakti kielitaito puuttuu
- Keskittymisvaikeuksinen oppilas:
  - pelaa fantasiapelejä ja on niissä verbaalinen sekä hahmottaa monimutkaisia ongelmatilanteita ja kykenee ratkaisemaan niitä pelimaailmassa
  - keskittyminen koululukemiseen erittäin rajallinen

Kognitiivisten tyylien perusulottuvuudet

Mitä tarkoittavat opiskelulukemiselle?

Oppiaineiden lukemisen ohjaaminen – 1

- Ohjaaminen pois lineaarisesta lukemisesta. Tekstistä löydettävä
  - **kokonaisuuksia** → holistinen lukeminen
  - **pääsanoja** → taito päätellä, mitkä sanat tärkeitä
  - lukemista **edestakaisin** ja eri näkökulmista (vrt. yksi hidas lukukerta)
- Sisällön pelkistäminen: **MUST KNOW** selvästi esiin
- **Opiskelustrategioiden** opettaminen → mallintaminen ja taluttaminen
  - päätelytaidot – lukustrategiat – mieleen painamisen strategiat
- Tehtävätyypit, jotka eivät ohjaa tiedon mekaaniseen toistamiseen vaan **ajattelu- ja päätelytaitojen** kehittämiseen
→ miten oikea vastaus löytyy?

Historiaa: Koulu ennen ja nyt

1. Lue teksti ohjeiden mukaan.

- Lue ensin tekstin otsikot. Mistä teksti kertoo?
- Silmäile alla oleva teksti hyvin nopeasti ja tee siitä muistiinpanoja:
  - ympyröi kaikki vuosiluvut ja 2) kirjoita vuosiluvut viereisen sivun aikajalalle.
- Lue sitten jokaisen kappaleen ensimmäinen lause. Yritä saada yleiskuva tekstistä – älä välitä vieraista sanoista!
- Selvitä, mitä tapahtui niinä vuosina, joiden vuosiluvut löysit. Kirjoita avainsanoja vuosiluvun kohdalle aikajalalle.
- Lue vielä tarkasti jokainen kappale. Kirjoita jokaisen kappaleen viereen kysymys, johon koko kappale vastaa. Kysy kysymykset parilta.
- Vertaa 1800- ja 2000-luvun koulua. Täydennä tiedot käsittekarttaan:

2. Kuuntele, miten opettaja selittää samat asiat tunnilla. Miten selitys eroaa oppikirjatekstistä?

3. Ennakoikaa yhdessä, millaisia kysymyksiä tekstistä voisi tulla kokeeseen. Kerätkää kysymyksiä taululle ja valitkaa niistä yksi, johon kirjoitate koevastauksen.

Lähde: Tukia, Aalto, Taalas & Mustonen 2007. suomi2 – Minä ja arki. Otava. s. 112–113.

Lukemisen ohjaaminen – 2

- Anna aina kaikkeen lukemiseen selkeä lukuohje!**
  - Tekstin rakenteen avaaminen: Miten kappale etenee? Mistä näkökulmista aihetta käsitellään?
  - Mitä saat irti otsikoista? (usein aihe ja jopa pääasia)
  - Miten kuvat, kaaviot, taulukot ja kuvatekstit auttavat jäsentämään opittavaa asia ja tekstiä?
  - Mitä tekstissä on lihavoitu tai kursivoitu? Numeroinnit? Nimet?
  - Silmäile teksti niin, että luet jokaisen kappaleen 1. lauseen. Millainen yleiskuva syntyy?
    - kappaleen pääasia usein ns. ydinvirkkeessä, joka on monesti kappaleen alussa
  - Mitkä ovat kappaleen tärkeät käsitteet ja missä kohti ne selitetään?
  - Mitä apua on tiivistelmästä?
  - Tarkista oletuksiasi lukemalla teksti tarkasti.

Tärkeää toimintaa käsitteiden kanssa

- Käsitteiden ja niiden määritelmien **etsimistä** tekstistä.
- Merkityksen päättely ja selittäminen yhdessä
- Keskeisten käsitteiden väliset **suhteet** näkyviin
- Avaa** käsitteet
  - yhdyssanat, päätteet, synonyymit, vastakohtat
  - visualisoi** eli kuvainnollista ilmiötä ja sen määritelmää (luokittele, kuvaa prosessia, kuvaa syy-seuraussuhteita, vertaile tai aseta vastakkain)
- Määritelmien **rakentamista** yhdessä ja niiden vertailua:
  - Mikä tekee määritelmästä hyvän / puutteellisen?
- Esimerkkien** keksiminen
- Käsitteen **käyttäminen** asiayhteydessä (toisto)